

Zalán Tibor

KÉSEI BERZSENYI-ESTÉK

Régi kedvek merre sodortak évek
s régi évek kedvei merre tűntek
Régi órák versei mind hallgatnak
s hallgatok én is

egyre többet nappalon s éjeken át
Por borítja asztalomon felejtett
könyveim mind tán csak a vén Horácon
alszom el olykor

Gazdaságom mind kevesebb örömmel
könyvelem és sort sor alá – hibásan –
körmölök jó dactilusok helyett Lám
ez a paraszt-lét

Még ha engem a szerelem megértne
bár elért talán de cseléd a lányka
hiva légyen bárkiként a papíron –
Marcsa szegény csak

Őszi estvén éji bogár ha zúg és
friss must lének illata fölszivarog
vén diófám árnyai közt megbontom
friss rokolyáját

és midőn kedvem lelohad mint az tűz
s a gyereklélek nagyokat sóhajtva
arrébb táncol bús levelem megírom
Lollim a címzett

„Én hogy élek azt ne akard már tudni
hű barátném sóhajaimra sóhajt
vissza hozzám küldeni nem kell Vigasz
hűs tenyeredben

képzeletben könnyeimet fűrosztnöm
ujjaiddal játszsz a hajamban el még
így maradjunk szárnyas idő fölöttünk
míg tovalebber”

Szöleim levét sem iszom már kedvvel
néha rám nyit s megmosolyog barátom
az kivel rég víg borozásokkal telt
estve s a hajnal

Ritkul egyre látogatása – látja
asztalunkra már Zsuzsa asszony a' bort
pincéből fel kényszeredetten hordja
lökve élénk csak

És a múzsák hűtlenedettek hozzám
tintatartóm bédugaszolva szárad
messze nézek zúg Boreas s e tájat
mégse veré fel

többé És hogy életem álorcája
béborult már nem nyitogat rám más sors
várakozni semmire sincs már itt hol
hallgat a Múzsza

LAUDÁCIÓ ZALÁN TIBOR VERSÉRŐL

A díjnyertes költő tavaly megjelent, *Fáradt kadenciák* (Kortárs Kiadó) című verskötetének egyik vezérmotívumának már a költői elhallgatás veszélyével folytatott heroikus küzdelmet tekinthetjük. Noha a kötet utolsó darabjaiban már főlrémlik egy talán elvileg mégiscsak lehetséges párbeszéd – párbeszéd, mégpedig Istennel –, de ez is inkább a jelen poklához képest idillikusan ábrázolt múltra vonatkoztatható. Nagyon kevés író, illetve művésznév fordul elő ebben a kötetben; részben azért, mert Zalán részben egy József Attila redivivus szerepében beszél, részben azért, mert inkább zenei példákat talál megfelelőnek: „Zenéről beszél Bachról és Mozart / emberek közé hátrált s megpróbált / úgy élni, ahogy élnek mások is / Kék gyöngyét nézi s retteg hogy hamis // vagy a gyöngy vagy a könny ami színezi / Taszítja minden ami még emberi.” (9. vers) Magyar irodalmat, amely teljesen saját és mégis, egyúttal egy Berzsenyi redivivus alkotása. Hogy igazán értékelhessük, csak találomra sorolnék fel néhány verscímet (mindegyik alapvető, de Berzsenyinéél egyébként minden vers az): *Nagy Lajos és Hunyadi Mátyás; Kisfaludy Sándorhoz; Horác; Bacchushoz; Horatiushoz; Magányosság; Keszthely; Az élet dele; Az ifjúság; Barátimhoz*; de meg kell szakítanom a felsorolást, mert kifutnék az időből. Azért hadd idézzek az utoljára említettből: „Álmaim tűnnek, leesik szememről / A család fátyol, s az aranyvilágnak / Rózsaberkéből sivatag vadon kél / Zordon időkkal: // Hol csak a külszín fedí a valóság / Pusztá országát bitor állapelben: / Ámde a bölcsnek beható szemével / Játszani nem mer. // Látja a Virtust letapodva nyögni, / Látja a Bűnnek koronás hatalmát, / Sokrates méregpoharát s Tibérnek / Trónusa mocskát! // Látja, és keblét szomorún bezárja, / Nem szeret semmit, de nem is gyűlölhét; / Szíve óhajt még, de üres vadonban / Hal ki nyögése.” Azért tartom ezt a legjellemzőbb idézetnek, mert Zalán a saját költeményét azzal a cáfolhatatlannak látszó megállapítással zárja, hogy „hallgat a Múza”. Márpedig Berzsenyi egész költészetének központjában pontosan a múzsák sajátos mítosza áll. Ők jelképezik a művelődés, tehát a művészetek és a tudományok egészének teremtőerejét, azt az erőt, amely az embert felemelte az állati szintről. Még a híres horatiusi képet is megfordítja Zalán, hiszen római őse és mintaképe a saját halhatatlanságát a Capitolium, azaz a Római Birodalom remélt halhatatlanságával köti össze, Zalán pedig Berzsenyi nevében, aki maga is hitte azt, hogy az emberiség és azon belül Magyarország valódi értelemben csak a múzsák segítségével maradhat fenn, fanyarul megállapítja, hogy Capitolium már sehol, de Horác neve fönmaradt. Ám ha a múzsák megtagadják a költőtől az ihletet, akkor egyszer s mindenkorra vége az országnak és vége az emberiségnek is. Zalán verse, mondhatni, ebben az értelemben világvégi vers. Ám reméljünk: Füreden – mint tudjuk – 1821 után még a végleg elalkonyult Berzsenyi is új hitet és reményt merített, hiszen újra és ezúttal utoljára leírta, hogy a Léthe igazából nem a halál, hanem az újjászületés jelképe: „Mint aki a szent Lethe vizébe néz, / Minden földi terhet róla lehullva lát, / S újjá születve nyílt karokkal / Elysion rokon árnyihoz lép: // Így adta vissza életadó ered, / Oh kútfő! Nekem az életet és reményt, / Így ébredék fel, s így ölelt meg / Partidon új öröm, új rokon kéz.” (A füredi kúthoz)

Aczél Géza

(SZINO)LÍRA

címzavak egy torzósztárból

aktatáska

nekem már örökre az marad az aktatáska amelyiket kopott oldalával befelé apám a hivatalból jövet komótosan meglóbálta a súlypontot maga elé talán a kelleténél kissé magasabbra rakva majd hátrafelé a sajtó vállizületre hagyta a lendület visszafogását nincs most terem elemezni a későbbi sok diplomatatás-kás pojácát mert ő már kezdi előlről a korpuszt szinte sosem látja szomorúan előre tekinget és ha a hepehupás köveken olykor megbicsaklik a lába fájdalmasan alá néz a sóstói úti hársfák alatt de édes volt akkor ez a fáradtan hazaérkező pillanat s bár nem láttam jól a mozgásból tudtam mikor kell szaladni majd a tapintat ideje jött el mivel a jó öreg a dohányzást nehezen tudta abbahagyni s miközben leszokásáról zengett a családi fáma titkon dohány illatú zsebeiből még belefüstölt hazáig kacskaringózva a kossuth utcába szemérmesen rajtam a viszkető pattanások mellé ekkor kezdtek megjelenni a tapintatos jelek melyek családi hálózatokba ágyazódva később az elvárhatónál megértőbbre sikeredtek pedig pőfékelve bűvös táskájában már füstölnivalót kerestem ám ahányszor csak belenéztem riadtan láttam hogy üres

aktív

még a művészeteknek is örök dilemmája miként szóljanak a diskurzusba vissza de utálok ezt a fogalmat tán az egyik legrondább premissza ám illik haladni a korról hisz néhány homályló szakmai kiszólás a textusból olyan mint az alapos bablevesben a füstölt sódar mely nem csak fölstilizálja a levet nevet aki nevet a fazék bonyolult kontaktusában oldalról meg is támogatja a teljesség illúziójává avatja az olcsó étket s ha sikerült netán a mű vagy ha nem az alakítástól messze a tudós szemérem akár az olvasó hiába legtöbbször kalandozni volna jó ám visszahúz a konok szerző sorsa mi érdekel kidobható-e a termék önjáróra vagy aktív futkosással menthető e még a selejt melyet nagyjából mindnyájan gyártunk ha van egyáltalán másunk és mikor idők múlásával aláállunk illan el az ember fáradozó kedve a kudarcban talán kevés volt a serteperte ahol meg buzogtak a társak előbb-utóbb ott is kardélre hánytak szinte minden ügyeletes zsenit akkor most ki menekít minket rímfaragókat és kötetlen linket és ki törli le arcunkról a sminket

aktivizál

így az út vége felé már csak a folyamat filozofikus logikája érdekes mikor gyűrött újságlapok dőcögő négyesorosainak úgy örült a szerző mint egy kisgyerek és vitte szeszektől kótyagosan a hírt az éjszakába ide figyeljtek emberek megmozdult bennem a költő általában legyintettek rá vagy ha ellágyultak a sörtől hümmögtek is a cimborák valami elismerést aztán kezdett már komolyabb lapokban alakulgatni a sikeres feredés oda-odanézegetett a szakma ugyan mit nem mer ez a mihaszna bemászni a klasszikus piacra hol néhány pulttal előbb már igazi apostolok fénylenek majd az első nekem öklömnyi betűknek tűnő petit lábjegyzetek és az olomtól kissé maszatos korrektúra s ha a kezdő kötet még nem is volt bőrbe nyúzóva ott virított elől a tömött könyvtárak polcain hisz poézisból akkor még becsülték a kicsit korosodván persze ez a tudat mind gyakrabban kihagyott lapályos tekintetem mögé gyakran mások szóltak be költő vagyok nem csak fogyasztó mára már töredezik a szellemi kép olyan mint egy rosszul kötött kaszkó de pár napra még aktivizál a friss nyomdászág melyből szegény utódoknak nyoma sem marad

ACZÉL GÉZA VERSÉRŐL

Egy rövid verset fognak hallani egy régi *aktatáskáról*. Meg fogja izzasztani az azt előadó színészt, mert a szerző nem használ központosás, a sorokat lapszélről lapszélre írja, igazítja a komputerén. Fal-tól falig líra ez, olyan forma, amelyet Aczél Géza úgy tíz éve kitalált magának és azóta következetesen próbálgatja, hogyan lehet a segítségével lírai önéletrajzot írni. Vers ez, mégis regényféle kerekedik ki belőle, sőt inkább, eposzféle, de olyanfajta már, ami a 20. századi ember sorsát idézi. A 20. század embere *kisember*, tömegember, apró csavarka a történelemben, pótolható, senki. De – ahogy Kosztolányi mondta – egyedüli példány.¹ Joga van szereplővé válni, irodalmi hőssé, ha nem lehet az a történelemben. Keveset tudunk arról, hogyan rezdült meg Odüsszeusz lelke, amikor kelkáposzta főzeléket evett a táborigényhőz. (Aczél Géza *abrak* vagy *menza* címszava foglalkozik ezzel is.)

Köteteinek sora bizonyítja már, hogy Aczél Géza megtalálta formáját, szóöntő-mintája sikeres. És a kötetek száma pedig azt, hogy a ritkán induló pálya (1997-ig három kötet és egy válogatás) termőre fordult, ha jól számolom, 2003-tól nyolc kötetet jelent meg, s mindegyike ezzel a formával működött az élményt, s kerekedik belőle valami egészen unikális korrajz, köztörténet és személyiségalakulás, érzelmi és intellektuális leltár elmúlt hatvan évünkről.

Az a legújabb vállalkozása, amelynek egy darabját emelte ki a zsűri, s amely rendre fölűnik irodalmi folyóiratainkban, *szótárlíra*. Címszavakat keres, A–Z-ig, Ablaktól Zsiráfig (gyereklexikon), A-tól Zsótéig (Révai, 39 kötet), A-tól K-ig, L–Zs-ig (Temesi Ferenc). Vers vagy próza ez? Próza ez, epikus líra, elbeszélő eposz, nem tilthatjuk ki a versenyből, csak mert a mindenséget veszi versbe. Ez a forma egy hosszú, önéletrajzi versmondattól kivett szekvencia, az emlékező ember számára jelentést hordozó tárgy, pillanat, elvont fogalom versbe emelése. Amolyan antipoeitikus tárgy, milyen lehetett az aktatáska 1960 táján, bőr vagy műanyag? Már „szkáj”? Aktatáska és Odüsszeusz? Aktatáska és Janus Pannonius? Aktatáska és Petőfi? Aktatáska és Ady? Aktatáska és József Attila? Talán, sőt! Aktatáska és Pilinszky? Hmm.

De mi is ez az aktatáska? Egy *apaemlék*. Sok ilyen van az irodalomban, a variáció bőséges. Petőfi *vén zászlótartója*, a szabadságharc forgatagában felismert hős apa. Vagy Kosztolányi *Dezső Kulcs* című novellája, amelyben a gyerek bemegy a hivatalba az illetékosztályon dolgozó apa után a kamrakulcsért, s a mindenre képes dalia helyett egy kis szolgálatkész beosztottat talál ott, nyomorult kis íróasztalnál, kisebb volt, mint a másik ott dolgozóé. Vagy József Attila apahiánya, azzal az utóbb korrigált tévedéssel, hogy még Amerikába sem tántorgott ki, csak Romániában vállalt munkát. És Juhász Ferenc hosszúverse, az olyan szépséges-megrendítő eposz, az *Apám*. (Mellesleg, és nem mellesleg, Juhász Ferenc írt utószót Aczél Géza egy közelmúltbeli kötetéhez, felismerve, hogy Aczél Géza versei, különösen azok, amelyek a főzést, a kulináris élvezet állítják középpontba, „az élet mámorának és szépségének bizonyítékai minden nyomor, elnyomás, rettenet, bánat, kiszolgáltatottság és magány ellenére”.)

A személyes történelem egy mákszemnyi maradványa, vagy legyünk pontosak, hüek a vers tartalmához, dohánylevélmorzsjára kap a díjazott versben kiemelt, önmagánál jóval súlyosabb jelentést. A táskák *kopott* belső oldala – az *ismétlődés*, a *rutin*, a *szokás* jelzése a versben. Aztán egy a szó szoros értelmében lendületes lóbáló mozdulat – ez a felszabadult *magabiztosság* jelzése. A láb megbicsaklása – is a *kopás*, az elhasználódás odavetése. A boldog odaszaladás az érkezőhöz, aztán a tapintat ideje, mert miközben a dohányzásról való leszokásról zengett a családi fáma, azonközben... Azonközben hazaféle még elszívott egy-egy cigarettát az apa. Ez a gyengeség, a legyőzni nem tudott szokáshoz való ragaszkodás, a hiány, a *szükség* jelzése. A tapintat mellett a kamaszgyerek *cinkossága* is ott van, titokban füstölnivalót keres a táskában magának, de hiába: nem talál ott semmit.

1/ Kérem a magyar vendégeket, lapozzák el az internetet, és a Holmi internetes oldalán megtalálják Aczél Géza Kosztolányi parafrázisát, az ő Hajnali részegségét. Megéri. 2011/május!

Na, jól elmondtam a verset, bocsánat, s mert ez amolyan hangsúlyosan prózavers az egész alakuló kötet szempontjából is, nem is volt nehéz jól lehúzni a földre. De azért tettem, hogy olvasót toborozzak ennek a csodálatos, a prózai élet emléktelen pillanatainak apró rezdüléseire olyan fogékony költészettnek, Aczél Gézának.

Bognár Anna

LEOPARDI HALÁLÁRA

Eljött a pillanat, a perc, amelyre vágytam.
véget ér a szenvedés, enyhül forró lázam.
Azt hittem, könnyebb lesz elengedni mindent,
most mégis rettegek, maradnék még itt lent.
Hinni volna jó, de lelkem rég elsorvadt,
nem remélem már, hogy felvirrad a holnap.
Megsemmisülés a gyötrő élet után,
ó, bár érne véget szörnyű haláltusám!
Miért kapaszkodom a létbe, ami megcsalt?
Mi marad a költő után, mi marad, ha meghalt...?

Róma, 2013. 05. 21.

Lanczkor Gábor

ÚJ BOR

Mint a hegyoldal tőkái a Csobánc török ostromai idején,
Tarts ki az őszben, ne rohanj ki a lombtalan őszbe,
Hajtsd be a nyájad tirsusszal, frissen metszett Venyigével
Az őszbe, a durva bazaltból épült, perzselt kecskekarámból
Az illatos őszbe bele, fekete nyelvvel mindje mekegje ki:
Érik a szőlő! Omlik a hegy, a szélfosztorgatta diófákkal
Elforog, és mire észbe kap a latin pásztor, magyarul szól
Görög éneke. Nincsen az ősznek ege, se földje:
Venyigéje van, amiről lerabolja a szemeket a seregély,
És ha bejöttek a őszi esőzések, a föld meg az ég is
Összeborul a nyirkos fákkal
Szőlőtőkékkel
Avarral.
Bárki tereli is, a nyáj csak béget. Hallod a szarvast
A bozótban, mint bög? Lezabálja az elhagyatott
Szőlőskertek maradékát, Bög, hogy a vérében
Forrjon ki a must új borrá, állatok, istenek
Egy üdvére: Egészségükre. Párizsi kíván.

Dukay Nagy Ádám

ÖLTÖZŐ

*Amikor az épp levetett zakómi zsebeiben
kutatok ceruzavégeket, villamosjegyeket,
elvékonyodott cetliket, széthullott
öngyújtókat, beszáradt szőlőzsírokat,*

*hegyezőket, karcos napszemüveget,
ráncos gesztenyékét, hosszú és rövid,
gyűrt rizspapírokat, acetonszagú
parafadugókat, idegen lakáskulcsokat,*

*apró telefonregiszttert, ismeretlen eredetű
sztanioldarabkát, dohányt, cigarettafiltert,
tollkupakot, szétcincált névjegykártyát,
lányomtól kapott csíkos kavicsot,*

*hogyan az épp magamra húzott zsebeibe
átköltöztessenem, mindig úgy érzem,
egy halott ruhájának kihűlt odúiban
neszez sovány, cementszínű kézfejem.*

Matyikó Sebestyén József:

KEZDŐDHETIK ELŐLRŐL

*Árnyék jár a kerten át az üres ólban.
Pusztulat átka a szemételepen,
mint szénfekete szoborcsoportot
bebalzsamozza az őszi lombot,
mint égis ére ének a lemezen.*

*Törött mankóval áll a kút,
zúzott gerincén mély sebek.
Körötte néma vértanúk –
repedt korsók, fél edényfülek.*

Oravecz Péter

LASSULÁS

*Egyszer csak tudni fogod:
a soron következő te vagy.
Előbb fogod tudni, minthogy
fogalmat alkothatnál róla.
Lemaradsz, mert le kell maradnod.
Tudod és kész. Így. Ennyi.
A többiek hátra-hátra tekintgetnek,
szemükben hála és rémület.
Lesznek, akik hezitálnak,
visszamenjenek-e érted.
Elmondhatatlan fájdalom,
ahogy a falka élve darabokra tép.
Lesznek, akik értetlenkednek
majd: mért nem valaki más.
De van-e fontosabb, mint biztonságban
tudni a csetlő-botló borjakat?*

Zsávolya Zoltán

MAGÁNÉDEN

Nekünk akkor is volt hőemberünk, amikor
nem hullott a falura a fehér áldás; apám
kertészkedési hobbija fügebokrot is telepített
a ház előtti lugashoz. Állt aztán papundecliffe,
fóliába csomagolva a délszaki csoda – karcsún,
suta-lányos kísértetiességgel – jóformán
„mandulafácska” – az őszi fagyoktól egész
tavaszig; ezüstösen olvadva bele a havas halálba
maga is, ha úgy adódott, ám idegenesen világolva
a sár, a fekete göröngyök által sötétre nyelt,
megkopott fényű holdsugárzásban, ha kutyaugatás,
pelyhpiletke sem tagolta a fagyos csendet. – Mintha csak
Janus, Váradról szánon megint egyszer épp kicsapva el-el-
néztem, pillantásom szárnyával úszva, szobámból
gyakran a törékeny, oda-nem-való alakot. Az utca
túlsó oldalán meg a tejsarnok lebetonozott placca
húzta a tekintetem; hűtőgépe zúgott késő éjjelig, akkor
jött a hengerkamion vételezni; a közvilágítás holdbarázdák
hangulatát keltette ott, szemben velünk. Mi, „gyüttmentek”
szőlőlugassal körítettük még nem is annyira aprócska
„birtokunk”. Dísznövények, tucatnyiféle egzotikus virág,
s gyümölcs is bőven akadt. „Ezeknél” – hangzott a lakosok
véleménye rólunk – „olyan dús minden, hogy el lehet
tévedni”. Nekem először a tejsarnok spontán agórájának
irányában, ahol tavasztól ősziig zsinatolt alkonyattal
a különböző nemű ifjúság. Télen mementó:
törékeny, lámpa és hold világította lidérc álhava, fehérsége
– nyáron aztán, fóliátlanul, önmaga sötét-üres ágköze –
mutatta az utat már a kiskamasznak is a vonzó, nem éppen
„tiltott”, de tévedésekre is éppen időben, vagy talán még
idejekorán bőséges alkalmat adó, vibráló, átellenes táj felé.

